

YEVM

YEVM
(اليوم)

Güneşin doğuşundan batışına kadar geçen süre; kısa veya uzun süren zaman parçası (bk. ZAMAN).

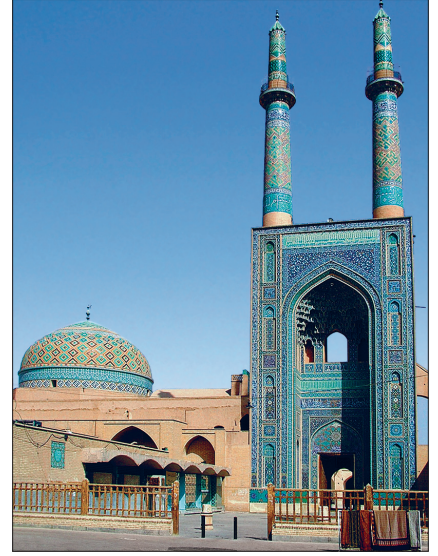
YEZD
(یزد)

İran'da tarihî bir şehir ve bu şehrin merkez olduğu eyalet.

İran'ın orta kesimlerinde Deşt-i Kevir çölüne komşu ve bir bölümü kumlarla kaplı ova üzerinde bulunur, denizden yüksekliği 1230 metredir. İbn Havkal, Yezd'in eski adının Kese (كس) olduğunu (*Şûretü'l-arz*, s. 283), Hamdullah el-Müstevfî, Fars eyaletinin İstahr bölgesinde yer aldığını, surlarının tuğladan yapıldığını, halkın çoğunluğunu Sünniler ve onların içinde de Şâfiîler'in teşkil ettiğini belirtir (*Nüzhëtü'l-ku-lûb*, s. 9, 74, 84). Yâkût el-Hamevî de Nişâbur, Şiraz ve İsfahan arasında Şiraz'a 70 fersah (yaklaşık 420 km.) mesafede bulunduğunu söyler (*Mu'cemü'l-büldân*, V, 498). Şehrin bir kale ve hapishane olarak İskender tarafından kurulduğu rivayet edilir (Ahmed b. Hüseyin b. Ali Kâtib, s. 16).

Yezd, Hz. Osman devrinde fethedilince halkı İslâm dinini kabul etmeye başladı; Benî Temîm kabilesinden bir grup şehre yerleştirildi. Daha sonra Ömer b. Mugire, Yezd valiliğine tayin edildi. Emevîler devrinde Fars'a bağlanan Yezd vilâyetindeki bütün Zerdüşter cizye ödemeyi kabul etmişlerdi. Emevîler'in son Yezd valisi Ebû'l-Alâ et-Tevkî, Abbâsî ihtilâli sırasında öldü-

rülünce şehir Abbâsîler'in idaresi altına girmiş oldu. Uzun, karışık ve karanlık bir dönemin ardından Kâkûyî hânedanının kurucusu Alâüddeve Muhammed b. Rüstem Düşmenziyâr, Yezd'i ele geçirerek kendi adına para bastırdı (421/1030). Onun ölümünden (1041) sonra yerine oğlu Ebû Mansûr Ferâmurz geçti. Tuğrul Bey bir yıllık kuşatmanın ardından Kâkûyîler'in başşehri İsfahan'ı ele geçirin (Muharrem 443 / Mayıs-Haziran 1051). Yezd ve Eberkûh şehirleri Ferâmurz'a iktâ edildi. Ferâmurz şehrin kulelerinin de yer aldığı ve dört büyük kumandanın isminin yazıldığı dört büyük demir kapılı surla çevrilmesini istedi. Ayrıca bir saray ve cuma mescidi yaptırdı. Ferâmurz'dan sonra oğlu Alâüddeve Ali hânedanın başına geçti. Ali de babası gibi Selçuklu sultanları tarafından himaye edildi ve Çağrı Bey'in daha önce Halife Kâim-Biemrillâh ile evli olan kızı Hatice Arslan Hatun ile evlendirildi (469/1076-77). Ali'nin oğlu Ebû Tâlib Gerşâsb da Selçuklular'a bağlılığını sürdürdü. Gerşâsb, Sultan Muhammed Tapar'ın kız kardeşi Sitâre Hatun ile evliydi. Bir ara Yezd'e Kirman Selçukluları sahip oldu. Gerşâsb, Sultan Sencer'in saflarında Karahitaylar'a karşı yapılan Katvân Savaşı'nda öldü (536/1141). Irak Selçuklu Sultanı Arslanşah b. Tuğrul zamanında (1161-1177) Yezd'i Gerşâsb'ın iki kızı idare etmekteydi. Daha sonra Rükneddin Sâm b. Lenger atabeg tayin edilip bu kızlardan biriyle evlendi. Ardından burada Yezd Atabegleri adıyla tanınan bir hânedan kuruldu. Yezd Atabegleri'ni Rükneddin Sâm'in kardeşi İzzeddin Ca'fer'in yönettiği dönemde Kirman Selçukluları ve Fars Atabegleri'yle iyi ilişkiler kuruldu. Yezd Atabegleri'nden Salgurşah, Hülâgû'ya elçi ve hediyeler göndererek itaat arzetti. Hülâgû da hükümdarlık men-

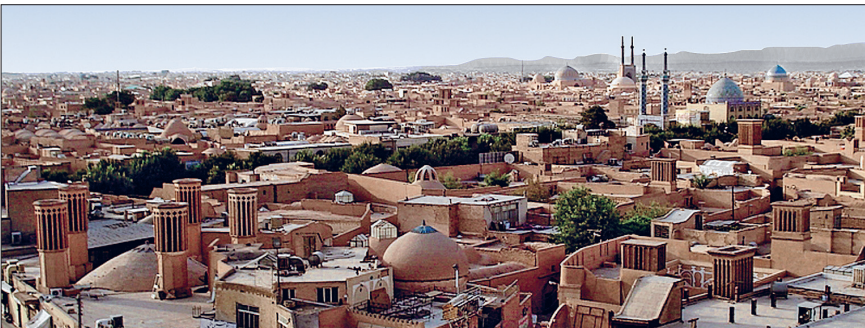

Yezd Câmi-i Kebiri – İran

şuru ve hil'at yollayıp onu yerinde bıraktı. Alâüddeve'nin atabegliğinin son yılında Yezd'de büyük bir sel felâketi meydana geldi (673/1275). Bu duruma üzülen Alâüddeve hastalandı ve bir ay sonra öldü. Yerine kardeşi Yüsfüşah b. Togan Şah geçti. Selden zarar gören şehir Atabeg Yüsfüşah tarafından onarıldı. Daha sonra bazı ilâve surlar ve kapılar yapıldı. Moğol istilâsının ardından şehir Cibâl eyaletine, ardından Kirman eyaletine bağlandı. İlhanlılar, Yezd'den yıllık 251.000 dinar vergi alıyordu. Yezd Atabegleri hânedanı Hacı Şah döneminde 718'de (1318) Muzafferîler tarafından yıkıldı.

Son İlhanlı hükümdarı Ebû Said Bahadır Han şehrin idaresini Muzafferîler'den Mübârizüddin Muhammed'e verdi. Muzafferîler, Timur tarafından ortadan kaldırılıncaya kadar (795/1393) Yezd'i idare ettiler. Ardından Timur'un büyük oğlu Ömer Şeyh, Yezd dahil Fars bölgesi valisi oldu. Şâhruh devrinde (1405-1447) Yezd'e tayin edilen valilerden Celâleddin Çakmak döneminde halk huzur içinde yaşadı. Valinin hanımı Bîbî Fâtıma ve oğlu Şemseddin şehirde birçok imar faaliyetinde bulundular ve vakıflar tahsis ettiler. Emir Çakmak ve hanımı da Yezd'de birçok mescid, hankah, kervansaray, hamam, şeker imalâthanesi ve değirmen yaptırdılar, kuyular açtırdılar. Ayrıca daha önce Selçuklular zamanında inşa edilen birçok cami, medrese, ribât, hankah, köprü, türbe ve hamam tamir edildi. Bunların sayısının 1000'e ulaş-

Yezd şehrinde bir görünüş

tiği rivayet edilir. Yezd, Timurlular devrinde en parlak dönemini yaşadı. Bu devrede şehirde inşa edilen eserler İran mimari eserlerinden daha üstündür (Aka, *Timur ve Devleti*, s. 122-123).

Yezd 857'de (1453) İran'ın büyük bir kısmını hâkimiyeti altına alan Karakoyunlular'ın eline geçti. Ertesi yıl şehirde veba salgını çıktı ve büyük bir kıtlık yaşandı. Ölenler arasında meşhur tarihçi Şerefeddin Ali Yezdî de vardı. 860 (1456) yılındaki sel felâketinde de şehir büyük zarar gördü. Eserini Karakoyunlu Cihan Şah devrinde yazan Ahmed b. Hüseyin Kâtib, Yezd ahalisinin mesut ve müreffeh bir hayat sürdüğünü, refahın çok yüksek bir seviyeye ulaştığını, halkın idareden memnun olduğunu ve ipekli kumaştan elbiseler giydiğini, tahıl ve meyve üretimi yapıldığını, gençlerin içki içip eğlendiklerini ve bundan dolayı cezalandırılmadıklarını kaydeder (a.g.e., s. 126). Karakoyunlu Devleti'nin 873'te (1469) yıkılması üzerine Yezd, Akkoyunlular'ın hâkimiyeti altına girmiş olmalıdır. Şah İsmâil 28 Cemâziyelâhîr 910 (6 Aralık 1504) tarihinde bir aylık bir kuşatmanın ardından şehre girdi. Daha sonraki dönemde Yezd bir ara Afganlar'ın eline geçtiyse de 1142'de (1729) Yezd'in Afgan valisi kaçtı ve Nâdir Şah Afşar şehrin yeni sahibi oldu. Şehre tayin edilen Afşar valilerinden Muhammed Taki Han Afşarlar, Zendler ve Kaçarlar devrinde elli iki yıl görev yaptı.

Kaçarlar devrinde Yezd'de birçok isyan çıktı. Kaçarlar'ın şehre gönderdiği valilerin çoğu Kaçar şehzadeleriydi. Bunların en dikkate değerlerinden biri olan Muhammed Velî Mirza 1821'den 1828'e kadar bu görevde kaldı. Şehir bu dönemde İsfahan eyaletine bağlandı. Ağa Han 1840'ta Kirman ve Yezd'de isyana kalkıştıysa da yenilerek Hindistan'a kaçtı. 1848'de Bahâî ayaklanması meydana geldi. 1888'de eyalette bağımsız bir yönetim kuruldu, an-

cak iki yıl sonra tekrar merkezî yönetime başlandı. Bugün 76.156 km²lik bir alanı kapsayan eyalet Yezd, Erdekân, Bâfk, Taft, Eberkûh, Mihriz ve Meybüz adlı yedi şehristandan oluşmaktadır ve Fars, İsfahan, Horasan, Kirman eyaletleriyle çevrilidir. Şehrin nüfusu 2006 yılı sayımına göre 432.194, eyaletin (üstân) nüfusu 990.818 idi.

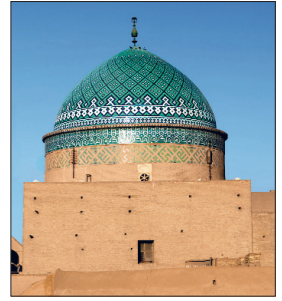
Yezd Ortaçağ'da önemli ticaret merkezlerinden biriydi. Şiraz'dan yola çıkan ticaret kafileleri Hârizm'e kadar gidip Ürgenç ve Saray şehirlerini dolaştıktan sonra Horasan ve Yezd üzerinden Şiraz'a geri dönüyordu. Şemseddin Muhammed adlı bir tüccar Şiraz'da Mirza Abdullah'tan aldığı para ile (30.000 dinar) Cava ve Kamboçya'dan öd ağacı, ak ve kızıl sandal ağacı, karabiber, zencefil, hindistan cevizi, karanfil, abanoz ağacı ve çivit boyası satın alarak Saray şehrine kadar gitmiş, Herat ve Ürgenç'te malların bir kısmını satmıştı. Buradan Çin malı ibrişim, kemhâ, atlas, yarı ipekli kumaşlar, rus keteni ve yünü kumaşlar alıp 45.900 dinar harcamış, bunların bir kısmını Herat'ta satarak Yezd'e dönmüştü (a.g.e., s. 131). Kirman Selçuklular devrinde İran'ın büyük ticaret yollarından biri Yezd'den geçmekteydi. Bu yol Hürmüz Limanı'ndan başlamakta, Cîruft ve Berdesîr'den geçerek Yezd ve Horasan ile çevredeki diğer ülkelere ulaşmaktaydı. Hindistan ile ticaret Safevîler devrinde çok önem kazanmıştı. XIX. yüzyılın başlarında Yezd büyük bir nüfusa sahipti ve tâcirler arasında güvenli oluşuyla meşhurdur. İpek, halı, keçe, şal ve kaba pamuklu elbise ticareti gelişmişti. Bu sayede Yezd, İran'ın en zengin şehirlerinden biri oldu. Günümüzde de İsfahan'ı Kirman'a bağlayan yol üzerinde önemli bir tarımsal ticaret merkezidir. Yezd çevresindeki alanlarda yetiştirilen tarım ürünleri pamuk, hububat ve meyvedir. Hububat üretimi ihtiyacı karşılayacak miktarda değildi; bu sebeple İsfahan'dan ve başka yerlerden

hububat alınıyordu. Meyvelerden en çok nar, elma, armut, kayısı ve kiraz yetiştirilmektedir. Şehirde şeker kamışından şeker üreten imalâthaneler vardır. Hayvancılık fazla gelişmemiş olup az miktarda keçi yetiştirilmektedir. Yezd ipeğiyle meşhurdur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ipek üretimi azalmış, onun yerini afyon ve pamuk almıştır. İpekçilik bugün de devam eden iş kollarından biridir. Ayrıca pamuklu ve yünlü dokumalarla halı üretimi önemli sanayi kollarıdır.

Yezd'de İslâm öncesine ve İslâmî döneme ait birçok tarihî eser mevcuttur. İslâmî döneme ait en eski mimari yapılardan biri Mescid-i Cum'a (Mescid-i Câmî') olup 512 (1119) yılında inşa edilmiştir. Bunun dışında Buk'a-i Duvâzde İmam, Bâğ-ı Devletâbâd, Mescid-i Emîr Çakmak, Tekke-i Emîr Çakmak, Buk'a-i Seyyid Rükneddin, Medrese-i Seyyid Şemseddin, Mescid-i Rîg, Meydân-ı Han, Bâzâr-ı Han, Musallâ-yı Atîk, Mescid-i Molla İsmâil ve Âteşkede-i Zerdüştiyân sayılabilir (geniş bilgi için bk. *Fihrist-i Binâhâ-yı Târihî*, s. 51-55; Hüseyin Meserret, s. 40, 959-1057). Ortaçağ'da Yezdî nisbesiyle meşhur birçok âlim yetişmiş olup bazıları şunlardır: Ebû'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Ca'fer, Ebû Abdullah Muhammed b. Necmeddin b. Muhammed, Ebû Ca'fer Ahmed b. Mihrân b. Hâlid, İshak b. Ahmed b. Zîrek, İbn Mencûye, İmam Ali b. Ahmed b. Hüseyin ve kardeşi İmam Muhammed, *Târih-i Cedîd-i Yezd* müellifi Ahmed b. Hüseyin b. Ali Kâtib, *el-Urâza fi'l-hikâyeti's-Selcûkiyye* müellifi Muhammed b. Muhammed el-Hüseyinî, Kâdî Mîr Meybûdî, Muhammed Bâkır Yezdî, Muînüddîn-i Yezdî, Şair Vahşî-i Bâfki. Erdeşîr-i Yezdî *Sûhanverân-ı Yezd* adlı bir eser yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Haval, *Şüretü'l-arz* (nşr. H. J. Kramers), Leiden 1967, s. 283; İbnü'l-Belhî, *Farsnâme* (nşr. G. le Strange – R. A. Nicholson), London 1921, s. 122; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), V, 689-691; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 498-499; Ca'fer b. Muhammed b. Hasan Ca'ferî, *Târih-i Yezd* (nşr. İrec Efşâr), Tahran 1338 hş., s. 15-19, 23, 26, 36, 38, 41, 44, 81-83; Ahmed b. Hüseyin b.

Seyyid
Rükneddin
Türbesi –
Yezd /
İran

Emîr Çakmak
Meydanı
ve yapı kompleksi

Ali Kâtib, *Târîh-i Cedid-i Yezd* (nşr. İrec Efşâr), Tahran 1345 hş., tür.yer.; Müstevfî, *Nüzhetü'l-Kulûb* (Strange), bk. İndeks; Nizâmeddîn-i Şâmî, *Zafernâme* (trc. Necati Lugal), Ankara 1949, s. 202; Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafernâme* (nşr. Muhammed Abbâsî), Tahran 1336 hş., I, 433-441, 599; Hândmîr, *Ĥabîbû's-siyer*, Tahran 1333 hş., III, 572, 598; IV, 257, 478 vd.; Gaffârî, *Cihân'ârâ* (nşr. Müctebâ Mînovî), Tahran 1343 hş., s. 82-83, 269, 272; M. Müfid Müstevfî-i Bâfkî, *Câmî'î Müfidî* (nşr. İrec Efşâr), Tahran 1340 hş., III, 276, 366, 645, 650-704, 738, 740, 742, 754; İskender Bey Münşî, *Târîh*, I, 30, 354, 421-425; İrec Efşâr, *Yâdgârâ-i Yezd*, Tahran 1345 hş., II, 671-672, 674-675; *Fihrist-i Binâhâ-yı Târîhî ve Emâkîn-i Bâstânî-yi İrân*, Tahran 1345 hş., s. 51-55; Hüseyin Kulî Sütüde, *Târîh-i Âli Muzaffer*, Tahran 1346 hş., I, tür.yer.; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, Ankara 1967, I, 71, 80, 94, 104, 106, 134; a.mlf., *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1976, s. 109, 146, 188; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri*, Salgurlular, Ankara 1975, s. 16, 49, 51-52, 54-55, 58, 100, 105, 141; a.mlf., *Kirman Selçuklularını*, Ankara 1989, tür.yer.; a.mlf., "Yezd Atabegleri", *TED*, sy. 12 (1982), s. 367-386; a.mlf., "Yezd", *İA*, XIII, 403-408; W. Barthold, *An Historical Geography of Iran* (trc. S. Soucek), Princeton 1984, s. 136, 148, 153, 167-168, 173; İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara 1991, tür.yer.; a.mlf., *Mirza Şahrûh ve Zamânı (1405-1447)*, Ankara 1994, tür.yer.; Ali Sevim – Erdoğan Merçil, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, Ankara 1995, s. 120, 205, 311, 318-320, 322-323, 327, 414, 515; Hüseyin Meserret, *Yezd: Yâdgâr-ı Târîh*, Tahran 1376 hş.; A. K. S. Lambton, "Yezd", *Historic Cities of the Islamic World* (ed. C. E. Bosworth), Leiden 2007, s. 557-566; a.mlf., "Yezd", *EP* (İng.), XI, 302-309; C. E. Bosworth, "Dailamis in Central Iran: The Kâktâyids of Jibal and Yazd", *Iran*, VIII, London 1970, s. 73-95.

ERDOĞAN MERÇİL

YEZDÂN

(يزدان)

Mecûsîlik'te tanrılara verilen unvan, İslâm sonrası dönemde tek tanrıyı ifade eden Farsça kelime.

Kadîm İrân'da Tanrı karşılığında kullanılan yazata kelimesinin çoğulu olan yezdân "tapınmak, tâzim ve takdimde bulunmak" anlamındaki yaz- (yaj-) fiilinden türemiştir. Avesta dilinde "tapınılmaya lâ-yık varlık" mânasına gelen yazata Pehlevîce'de (Orta Farsça) yazd, ızad, Yeni Farsça'da ized, yezd şeklindedir. Yezdân, Mecûsîliğin kurucusu Zerdüşt tarafından zikredilmese de sonraki Avesta edebiyatının ilk metni olan ve aynı fiilden türeyen "ibadet" anlamındaki Yesna kitabında yer almıştır. Zerdüşt'ün Gatha'da sadece Ahura Mazda kavramı çerçevesinde bir tapınmaya yer vermesine karşılık ilk defa Avesta edebiyatında geçen yazata kavramı birçok ilâhî varlık için kullanılmıştır. Ayrıca

Mecûsî teolojisinde tapınma fiiline ve Mecûsî iman açıklamasında "Mazda'ya tapın, ibadet eden" anlamına gelen mazdayesna sözüne yer verilmiştir (Yesna, 12.1). Ahura Mazda'nın yazataların en büyüğü olduğu belirtilirken (Yesna, 16.1) sraoşa, haoma ve ateş gibi ilâhî varlıklar için de bu kavram kullanılmıştır (Yesna, 3. 20-21; 7.20-23). Semavî ve dünyevî yazatalardan bahseden Avesta metinlerinde Ahura Mazda'nın en yakınındaki ilâhî varlıklar olarak bilinen "ameşa spenta"lar için de bu nitelendirilmiştir (Yesna, 1.19; 3.4; 6.3; 23.02).

Avesta edebiyatında ilâhî varlıkların ortak adı olan yazata kadîm İrân'da var olduğu halde Zerdüşt'ün bahsetmediği Mitra gibi unsurlar için de kullanılmıştır (Mihr Yeşt, 1.6). Ahura Mazda'nın kendisine atfedilen Ohrmazd Yeşt metninde (1.1-33) ilâhî varlıklardan söz etmesi ve bizzat kendisinin yarattığı varlıkları, meselâ Mitra'yı tapınılmaya değer olarak göstermesi Zerdüşt sonrası teolojinin dönüşümünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sonraki Mecûsî teolojisinde yazata kavramı, Gatha'da yaratıcılığıyla öne çıkan ve Zerdüşt'ün tanrısı olan Ahura Mazda'nın yetkilerini ve gücünü paylaşan bir unsur şeklinde sunulmaktadır. Aynı zamanda Mecûsî ilâhiyatındaki teolojik değişimi gösteren yazata kendilerinden inâyeti istenen, tapınılan ve tanrının yetkilerini paylaşan ilâhî figürlerin sıfatı haline gelmiştir. Avesta edebiyatı çerçevesinde ameşa spentalar ve Yeşt metinlerinde zikredilen ilâhî unsurlara eşlik eden bu tanımlama İrân coğrafyasında geniş yankı bulan bir diğer geleneğin, Maniheizm'in kaynaklarında da yer almıştır. Soğdu Maniheizm'ce güneşle ilişkilendirilen Mitra, Mihryezd diye bilinmektedir (Gershevitch, I, 69). Özellikle Pehlevî Maniheizm metinlerinde tanrılar için bir sıfat olarak geçmekle birlikte tapınma fiili olarak da bu kavram kullanılmaktadır (Boyce, *A Reader in Manichaeism*, s. 8-10).

Yazata, Sâsânîler dönemi ruhban sınıfı tarafından Pehlevîce kaleme alınan ve Avesta metinlerinin yorumu kabul edilen Zend edebiyatında "yazd / ızad, yezdân / izedân" şeklinde zikredilmiştir. Avesta edebiyatında semavî ve dünyevî yazatalar tasnifi burada mânevî (menog) ve maddî (ge-tig) izedân şeklinde yapılmaktadır (Menoy i Hired). Pehlevî edebiyatında yazd, tanrı olarak Ohrmazd'a dönüşen Ahura Mazda için kullanılırken diğer ilâhî varlıklar için de bu kelimeye yer verilmektedir; yezdân ise birden fazla tanrıyı tanımlamaktadır

(Dinkard, VI, a, 1a, 1c, 98; Menoy i Hired, 30.5). Düalist bir yapıyı benimseyen Sâsânî din anlayışında yazd / ızad kavramı, kötü karakterli varlıkların karşısındaki iyi karakterli ilâhî unsurları ifade etmektedir. İnsanların bunlara takdimde bulunmasından ve yardım dilemesinden bahsedilmektedir (Dinkard, VI, 28; Menoy i Hired, 26.66). "Yaratılış" anlamına gelen *Bundahîşn* metninde ezelde Ohrmazd'ın yezdân dahil iyi varlıkları yarattığı ve buna karşı gelen Ehrimen'in kötü varlıkları ihdas ettiği nakledilmektedir. Bu açıdan yazd kavramının Ohrmazd'dan daha alt seviyedeki ilâhî varlıkları tanımladığı da söylenebilir (Iranian Bundahishn, I, 35; V, 1-7).

Pehlevîce dinî metinlerde "tapınılmaya değer varlıklar, tanrılar" anlamında yazdân, izedân şeklinde geçmektedir. Ayrıca Sâsânî Devleti'nin kurucusu I. Erdeşîr'in ve diğer kralların sikkelerinde "tanrıların / yezdânın soyundan" ifadesine rastlanmaktadır (Daryaeae, sy. 16 [1379], s. 28-29). Bununla birlikte Yeni Farsça'nın oluşmaya başladığı ilk dönemlerden itibaren yezdân kavramı "tek ve yegâne tanrı" mânasında kullanılmıştır. Özellikle İslâm fetihlerinden sonra müslümanların yönetimi altına giren Mecûsîler'in Hürmüz (Ahura Mazda) için tek tanrı bağlamında yezdânı kullandığı görülmektedir. XV. yüzyıla tarihlenen ve Yeni Farsça ile yazılan *Rivâyât-ı Dereb Hürmüzyâr* adlı eserde Ohrmazd'dan tek tanrı olarak yezdân şeklinde bahsedilmektedir (Dhabhar, s. 443). Fakat aynı metinde Ohrmazd için ized kelimesine de yer verilmekte ve yazatardan da söz edilmektedir (a.g.e., s. 445-448). Bu metnin yezdânı tek tanrı şeklinde ele alan İslâmî kaynaklardan sonraya dayanması dikkat çekicidir.

İslâm öncesi kadîm İrân'ın dinleri hakkında bilgi veren müslüman âlimler Mecûsîler'i tanımlarken onların Ahura Mazda için yezdân kelimesini kullandıklarını belirtmektedir. Muhammed b. Ahmed el-Hârizmî, Mecûsîler'in "hayr"ın yaratıcısının yezdân olduğunu iddia ettiklerini zikreder (*Mefâtihu'l-'ulûm*, s. 26). Kâdî Abdülcebbar, Mecûsîler'i düalist bir grup sayarak onların nuru yezdân yani tanrı saydıklarını söyler (*Şerhu'l-'Ulûlî'l-Ĥamse*, s. 275, 277). Ebül-Meâlî de Mecûsîler'in tanrıya yezdân dediklerini nakleder (*Beyânü'l-'edyân*, s. 31). Şehristânî, Mecûsîler'in nur ve zulmet ayırımında nurun Farsça'sının yezdân olduğunu ve onlardan Keyümersiyye grubunun tanrıya yezdân dediklerini aktarır (*el-Milel ve'n-nihal*, s. 274). Murtazâ Râzî, Mecûsîler'in yezdânı tanrı